

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง ฯลฯ ในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในตลาดโลกเนื่องจากปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาดมีมาก และโดยทั่วไปสินค้าเกษตรกรรมเป็นสินค้าที่มีอายุจำกัด ทำให้มีปริมาณในตลาดมากเกินความต้องการจึงมีราคาต่ำในบางครั้ง ประกอบกับประเทศที่พัฒนาแล้วให้ความสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรและการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบเนื่องจากการเสนอเงื่อนไขพิเศษ เช่น การให้ระยะเวลาชำระหนี้ที่นานกว่า การให้ส่วนลด ฯลฯ ซึ่งสามารถดึงดูดลูกค้าได้มากกว่า ทำให้ประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้รับผลกระทบกระเทือนจากการส่งออกสินค้าเกษตรดังกล่าว และประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในจำนวนหลายประเทศที่ได้รับผลกระทบนั้นด้วย

จากภาวะการแข่งขันทางการค้าของพืชเศรษฐกิจของไทยในตลาดโลกทำให้ประเทศไทยเริ่มให้ความสนใจกับพืชชนิดอื่น ๆ ในการส่งออกมากขึ้น และพืชที่เริ่มมีบทบาทมากในระยะ 10 ปีนี้ ได้แก่ พืชผัก ประเทศที่มีความเจริญทางด้านเกษตร แต่มีพื้นที่จำกัดมักจะเลือกผลิตพืชผักเป็นสินค้าส่งออก เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ และไต้หวัน เป็นต้น เพราะพืชผักเป็นอาหารที่จำเป็นประจำวันของมนุษย์และยังให้ผลตอบแทนต่อพื้นที่สูงกว่าพืชอาหารอื่น ๆ สำหรับประเทศไทยนั้นค่อนข้างจะได้เปรียบประเทศทั้งสองดังกล่าวในเชิงภูมิศาสตร์ คือ สามารถปลูกผักได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงมาช่วยปรับสภาพแวดล้อมในการผลิตผักสำหรับแต่ละฤดูกาล นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีที่ดินเหลือพอที่จะปลูกผักเลี้ยงประชากรของโลกได้อีกเป็นจำนวนมาก ลักษณะสินค้าพืชผักที่ส่งออกมีทั้งในรูปแบบผักสด ผักคอง ทำแห้ง แช่แข็ง และบรรจุกระป๋อง

มันเทศจัดเป็นพืชผักชนิดหนึ่งที่ปลูกมานานแล้วในประเทศไทยซึ่งถ้ามองผิวเผินอาจเห็นว่ามันเทศเป็นพืชที่มีความสำคัญน้อย และการนำไปแปรรูปในอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ ภายในประเทศมีน้อย แต่ในตลาดโลกแล้วมันเทศถูกจัดเป็นพืชที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 7 ของโลก¹ รองจาก ข้าวสาลี ข้าว ข้าวโพด มันฝรั่ง ข้าวบาร์เลย์ และมันสำปะหลัง ทั้งนี้เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศอุตสาหกรรมจึงสามารถนำมันเทศไปเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ เช่น ประเทศเกาหลี ร้อยละ 85.7 ของแป้งมันเทศ ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร คือ เส้นก๋วยเตี๋ยว ร้อยละ 9 ใช้ในอุตสาหกรรมกระดาษ และเครื่องสำอาง และร้อยละ 5.3 ใช้ในอุตสาหกรรมผงชูรส จะเห็นว่าอุตสาหกรรมเส้นก๋วยเตี๋ยว เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของแป้งมันเทศในประเทศเกาหลี

จากนโยบายการส่งเสริมการส่งออกพืชผักของประเทศไทยทำให้มีการส่งออกมันเทศไปจำหน่ายยังประเทศใกล้เคียง ประเทศในแถบตะวันออกกลาง และกลุ่มองค์การร่วมทางเศรษฐกิจแห่งยุโรป (European Economic Community) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า EEC ซึ่งประเทศคู่ค้าเหล่านี้ได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ลาว เวียดนาม บรูไน กูเวต อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น เนื่องจากปริมาณการใช้ภายในประเทศสูงมาก ปริมาณที่ส่งออกจำหน่ายจึงมักเป็นผลผลิตที่เหลือจากการใช้ภายในประเทศ ทำให้ปริมาณการส่งออกไม่สม่ำเสมอในแต่ละปี จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดายที่ประเทศไทยมองข้ามตลาดต่างประเทศ ซึ่งยังมีช่องทางอีกมากโดยเฉพาะตลาดในกลุ่มองค์การร่วมทางเศรษฐกิจแห่งยุโรป (EEC) ได้เปิดโอกาสให้มีการนำเข้าปลอดภาษีมันเทศจำนวน 5,000 ตันต่อปีเพื่อเป็นอาหารสัตว์ สำหรับประเทศที่เป็นสมาชิกแกตต์ (GATT)* และขอเพิกถอนข้อผูกพันที่ทำได้เดิมสำหรับอาหาร

¹ กรมส่งเสริมการเกษตร, แผนพัฒนาพืชในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 (กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2529), หน้า 217.

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 160.

ชาเข้ามันเทศร้อยละ 6.00 โดยจะขอเปลี่ยนแปลงการเรียกเก็บอากรขาเข้าเป็น 10 ECU* ต่อ 100 กิโลกรัมของจำนวนที่เกินจาก 5,000 ตัน ปริมาณการส่งออกของประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกภาคใต้ในขณะนี้ยังต่ำกว่าโควตาที่ได้รับจัดสรรมาก ดังนั้นตลาดแห่งนี้จึงน่าจะเป็นความหวังใหม่สำหรับผู้สนใจจะลงทุนต่อไป นอกจากนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้มันเทศเป็นวัตถุดิบย่อมจะเป็นผลดีและเป็นสิ่งที่ควรจะได้กระทำเพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกให้มากยิ่งขึ้น

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ได้มีการบรรจุแผนการส่งเสริมการปลูกมันเทศโดยมอบให้สถาบันวิจัยพืชสวนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศทำการค้นคว้าศึกษาคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตในฤดูฝน ฤดูแล้ง รวมทั้งพันธุ์ที่ทนทานต่อโรคและแมลงเพื่อจะได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปลูกต่อไป สำหรับทางด้านการส่งเสริมการปลูกมันเทศนั้นหน่วยงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการส่งเสริมการปลูกอย่างจริงจังเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปราศจากสารเคมีตกค้าง และทางสำนักงานเกษตรยังได้ทำการประชาสัมพันธ์โดยเริ่มให้มีการจัดงานวันมันเทศขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 โดยงานจะจัดประมาณเดือนกรกฎาคมของทุกปี นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2531 ทางจังหวัดอุทัยธานีได้เปิดการอบรมการปลูกมันเทศที่ศูนย์สาธารณสุขภายในจังหวัด เพื่อใช้มันเทศเป็นอาหารเสริมในโครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กตามโรงเรียนต่าง ๆ

มันเทศเป็นพืชที่เหมาะสมสำหรับดินฟ้าอากาศของประเทศไทยสามารถปลูกและให้ผลผลิตได้ตลอดปีหากปลูกในพื้นที่ที่มีการชลประทาน เจริญเติบโตได้ดีในที่มีอากาศค่อนข้างร้อน และแม้ว่ามันเทศจะเป็นพืชที่มีความทนทานต่อความแห้งแล้งได้นาน อย่างไรก็ตามน้ำยังเป็นสิ่งจำเป็นในระยะแรกของการปลูกและการเจริญเติบโต มันเทศสามารถปลูกได้ทุกภาคในประเทศ จากตารางที่ 1.1 แสดงปริมาณผลผลิตมันเทศในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในปีการเพาะปลูก 2529/2530 ปรากฏว่าปริมาณผลผลิตมันเทศที่ออกสู่ตลาด

*ECU หรือ European Currency Unit (หน่วยยูนิตยุโรป) เป็นสกุลเงินเทียมที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ภายในกลุ่มองค์การร่วมทางเศรษฐกิจแห่งยุโรป โดยการถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักหน่วยเงินตราของสมาชิกในกลุ่ม

ส่วนใหญ่มักจะมาจากภาคกลางประมาณร้อยละ 52.96 อันที่จริงลงมาได้แก่ ภาคใต้ ประมาณ ร้อยละ 22.97 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ

ตารางที่ 1.1 แสดงปริมาณผลผลิตมันเทศในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในปีการเพาะปลูก 2529/2530

ภาค	ผลผลิตรวม (ตัน)	ร้อยละ
เหนือ	17,245	10.86
กลาง	84,068	52.96
ตะวันออกเฉียงเหนือ	20,975	13.21
ใต้	36,458	22.97
รวม	158,746	100.00

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2529/2530 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรื

ดังนั้นถ้าพิจารณาถึงภาวะการแข่งขันสินค้าเกษตรกรรมหลักในตลาดและสิทธิพิเศษที่ประเทศไทยจะได้รับจากการเป็นสมาชิกแกตต์แล้ว มันเทศเป็นพืชที่จะเป็นความหวังใหม่ของเกษตรกรไทยในอนาคต ซึ่งควรที่จะได้ทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในการปลูกมันเทศให้ทราบถึงต้นทุน รายได้ และปัญหาในการปลูกมันเทศ ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากการปลูกและการลงทุน ซึ่งจะเป็นข้อมูลช่วยประกอบการตัดสินใจของผู้สนใจลงทุนปลูกมันเทศต่อไป

ข้อสมมุติฐานในการศึกษา

1. - แร่งงาน เป็นต้นทุนการผลิตที่มีสัดส่วนสูงที่สุด สำหรับการปลูกมันเทศทั้งในเขตและนอกเขตชลประทาน
  - การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นสำหรับการปลูกมันเทศในเขตชลประทานเมื่อเปรียบเทียบกับนอกเขตชลประทาน
2. ผลตอบแทนในการปลูกมันเทศในเขตชลประทานสูงค้ำค่าการลงทุน
3. ปัญหาสำคัญในการปลูกมันเทศ คือที่ดินที่ใช้ปลูกแล้วไม่สามารถปลูกซ้ำอีกในฤดูต่อไป เนื่องจากการสะสมแมลงศัตรูพืช

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตของมันเทศในเขตชลประทาน และนอกเขตชลประทาน
2. เพื่อศึกษาผลตอบแทนการลงทุนของการปลูกมันเทศในเขตชลประทาน และนอกเขตชลประทาน
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการปลูกมันเทศในเขตชลประทาน และนอกเขตชลประทาน รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข

ขอบเขตการศึกษา

1. คำว่า "ในเขตชลประทาน" (Irrigated Land) หมายถึง พื้นที่การเพาะปลูกที่คลองชลประทานส่งน้ำไปถึง รวมทั้งพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถทำการให้น้ำได้เมื่อต้องการ

และคำว่า "นอกเขตชลประทาน" (Rain Fed) หมายถึง พื้นที่การเพาะปลูกที่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว
2. พันธุ์ของมันเทศที่จะทำการสำรวจ คือ
  - พันธุ์เบา หมายถึง พันธุ์ที่มีอายุการปลูกถึงเก็บเกี่ยวไม่เกิน 90 วัน ได้แก่ พันธุ์ปากช่อง พันธุ์อุกา และพันธุ์เบา ฯลฯ

- พันธุ์หนัก หมายถึง พันธุ์ที่มีอายุการปลูกถึงเก็บเกี่ยว 120-150 วัน
ได้แก่ พันธุ์เกษตร ฯลฯ

3. ระยะเวลาที่ออกสำรวจ และทำวิจัย ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2531 ถึง 31
พฤศจิกายน 2531

4. ขอบเขตพื้นที่ทำการวิจัยได้เลือกจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง เนื่องจาก
ภาคกลางมีเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตมากกว่าภาคอื่น ๆ โดยเลือกจังหวัดนครปฐม จังหวัด
ราชบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตมันเทศ
ออกสู่ตลาดมาก การศึกษาได้แบ่งพื้นที่การเพาะปลูกเป็น 2 ลักษณะดังนี้คือ

4.1 พื้นที่เพาะปลูกซึ่งอยู่ในเขตชลประทาน ได้แก่ อำเภอบางเลน จังหวัด
นครปฐม อำเภอกำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนคร-
ศรีอยุธยา

4.2 พื้นที่เพาะปลูกซึ่งอยู่นอกเขตชลประทาน ได้แก่ อำเภอปากท่อ จังหวัด
ราชบุรี

5. การศึกษามุ่งที่จะสำรวจเกษตรกรที่ปลูกมันเทศเพื่อจำหน่ายโดยมีเนื้อที่ปลูก
ตั้งแต่ 5 ไร่ขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน รายได้ และอัตราผลตอบแทนจาก
การลงทุน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการผลิต

วิธีดำเนินการศึกษา และค้นคว้า

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดย
รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่อไปนี้

1.1 จากการออกสังเกตการณ์สภาพทั่วไปของเกษตรกร

1.2 สอบถามผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร ซึ่งได้แก่ พ่อค้า และโรงงาน
แปรรูป ในด้านการตลาดการรับซื้อ

1.3 สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกโดยตรงโดยใช้แบบสอบถามที่แสดงไว้ในภาคผนวกเป็นแนวทางสัมภาษณ์ การเลือกพื้นที่ปลูก และตัวอย่างเกษตรกรที่ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 60 ตัวอย่างสำหรับการปลูกมันเทศในเขตชลประทาน และจำนวน 20 ตัวอย่างสำหรับการปลูกมันเทศนอกเขตชลประทาน ซึ่งลักษณะพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เป็นไร่ที่ปลูกมันเทศพันธุ์เบา พันธุ์หนัก

2. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการค้นคว้า และศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และรายงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกมันเทศ รวมถึงการอ้างอิงตัวเลข และสถิติต่าง ๆ จากหน่วยงาน และส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงต้นทุน และผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกมันเทศในเขตกับนอกเขตชลประทาน ตลอดจนทราบถึงปัญหา และอุปสรรคในการปลูกมันเทศ
2. เพื่อให้ผู้ที่สนใจ หรือผู้ที่ต้องการลงทุนปลูกมันเทศใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาถึงความเหมาะสมในการลงทุน
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องใช้ในการพิจารณาางนโยบายส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร
4. เพื่อเป็นเอกสารทางวิชาการที่ใช้เป็นแนวทางค้นคว้าต่อไป